

FOPVLEIS FLOUS NIE DIE VERBRUIKER

DEUR

DR PHILIP THEUNISSEN

Die mensdom se eetlus is besig om die aarde oor sy planetêre grense te druk terwyl dit terselfdertyd ook ón gesondheidsrisiko skep. Die mens én die planeet se voortbestaan word hierdeur bedreig. Gesonde diëte wat deur ón volhoubare voedselstelsel verskaf kan word is dus ón dringende vereiste vir die groeiende bevolking wat 10 miljard teen 2050 kan bereik. In ón verslag wat in Januarie 2019 uitgereik is, *Food in the Anthropocene: the EAT–Lancet Commission on healthy diets from sustainable food systems*, het 19 kommissarisse en 18 mede-outeurs van 16 lande vanuit verskeie velde soos gesondheid, landbou, politiek, voeding, ekonomie en omgewingstudies gesamentlik ón stel wetenskaplik bepaalde teikens vasgelê om as riglyn vir produsente, verbruikers én beleidsmakers te dien waarmee ón voedselstelsel geskep kan word wat die mens én die planeet se gesondheid sal verbeter. Kortweg is dit die Lancet-verslag.

Die opstellers van die verslag glo dat die wêreldwye aanvaarding van hulle aanbevelings die inname van die meeste voedselsoorte oor ón breë spektrum sal verbeter en dat dit ón drastiese afname in kweekhuisgasvrystellings en dieetverwante sterftes tot gevolg sal hê. Hulle modelle dui aan dat premature sterftes met tussen 10.9 en 11.6 miljoen per jaar kan afneem en dat volwasse sterftes ook met tussen 19 en 24% kan afneem. Die dieet verskyn in die tabel.

TABEL: AANBEVOLE WÊRELDDIEET (2500 KKAL/DAG)		
	Inname	
	Voedsel	Kalorie
	gram/dag	kkal/dag
Volgraan (Rys, koring, mielies, ens)	232	811
Styselgroente (Aartappels, kassava)	50	39
Groente (Alle groente)	300	78
Vrugte (Alle vrugte)	200	126
Suiwel (Melk en ekwivalente)	250	153
Proteïne:		
- Bees, skaap vark	14	30
- Hoender en ander pluimvee	29	62
- Eiers	13	19
- Vis	28	40
- Peulplante	75	287
- Neute	50	291
Vette:		
- Onversadigde vette	40	354
- Versadigde vette	11.8	96
Suiker (Alle suiker)	31	120

Bron: Lancet verslag

Die verslag maak steeds plek vir rooivleis in sy wêreldwye volhoubare spyskaart maar in drasties verminderde hoeveelhede. Die dieet laat rofweg toe vir een eetlepel rooivleis per dag. Dit is die ekwivalent van een fatsoenlike hamburger  n week of een betaamlike biefstuk per maand. Suiwel is nie van die tafel af nie en die dieet maak voorsiening vir een glas melk  f ekwivalente suiwelprodukt per dag. Vir die res van die prote ne beveel die navorsers twee bedienings vis en een en  n halwe eier per week aan. Die grootste lading van die kalorie  moet van grane, spesifiek volgrane, af kom. Hulle wil ook sien dat daar  n 100% toename in peulplante, neute, vrugte en groente is van dit wat op die oomblik verorber word en dat bygevoegde suiker nie meer as agt teelepels per dag moet beloop nie.

Die skaduwee

Lewende hawe as produksiestelsel is bo-aan die lys van die vernaamste bydraers tot die planeet se ernstigste omgewingskrisis. Die bevindinge van die *Food and Agricultural Organisation (FAO)* se verslag: *“Livestock’s long shadow: environmental issues and options”* van 2006 stel voor dat lewende hawe die hoofokus moet wees by die oorwegings van beleidsmaatre ls rondom gronddegradasie, klimaatsverandering, lugbesoedeling, waterskaarste, waterbesoedeling en verlies aan biodiversiteit. Lewende hawe se bydrae tot omgewingskrisis is op s   n massiewe skaal en die impak daarvan s  beduidend dat dit dringend aangespreek moet word. Lewende hawe as  n rolspeeler is volgens di  verslag vir 18% van die w reld se kweekhuisgasvrystellings verantwoordelik en dit is aansienlik meer as die vervoersector. Dit is alreeds hoog maar dit is na bewering ook snelgroeiend omdat die vraag na rooivleis, melk en eiers skerp bly toeneem, aangedryf deur stygings in die inkomste van verbruikers, groeiende bevolkingsgetalle en aanhoudende verstedeliking.

Verskeie beleidmakers steun op die FAO-verslag en fokus, met goeie rede, veral op beesvleisproduksie. Ongeag hóé die argument versnit word, móét daar uit hierdie verslag afgelei word dat beeste die grootste omgewingsimpak van enige voedselsoort het en dié diere se verteringstelsel is daarvoor verantwoordelik. Herkouers, soos beeste, skape, bokke, buffels en selfs kameelperde, het ón vierpensige stelsel waarin plantmateriaal in verskeie fases gefermenteer word. Die neweproduk hiervan is metaan, ón kweekhuisgas wat 28 keer hoër kweekhuispotensiaal as koolstofdioksied het. Gevolglik is die jaarlikse metaanvrystelling van 100 kg van een bees gelykstaande aan die kweekhuisgasvrystellings van ón motorvoertuig wat 890 liter petrol verbrand.

Metaan is nie die enigste aanklag teen beeste nie. Daar is ook die kwessie van fekunditeit. Koeie kan hoogstens een kalf per jaar in die lewe bring wat beteken dat die koolstofkoste van elke produserende koei ook die kalf se gasvrystellings vir een jaar moet insluit. Varke daarenteen, kan twee keer per jaar jong en kan tien of meer varkies per werpsel produseer. Die voeromset wat daarmee gepaard gaan beteken dat dit 6 kg se voer vat om 1 kg beesvleis te produseer teenoor 3.5 kg vir vark en 2 kg vir hoender. Gegewe die metaan, die fekunditeit én die voeromset is dit baie duidelik dat herkouers, veral beeste, baie meer skade aan die omgewing aanrig as hul enkelmaag plaasvriende soos varke en hoenders.

Die argumente vir ón plantaardige planeetvriendelike dieet is dus voor die hand liggend: in plaas daarvan dat die diere die plante eet en die mens dan die diere eet kan die mens net sowel self die plante eet en sodoende die skade aan die planeet beperk. Gevolglik moet plantaardige vleisvervangings op groot skaal ontwikkel word wat die smaak, voedingswaarde en selfs die kookervaring van vleis kan naboots. Die doel hiervan is om die verbruiker met ón produk te voorsien wat in alle opsigte sóos vleis is behalwe een: die impak wat dit op die planeet het!

Die kundiges

Die lugkwaliteitskenner en professor in dierewetenskap, dr Frank Mitloehner van die Davis Universiteit in Kalifornië, verskil om verskeie redes met die FAO se bevindinge. Hy verduidelik dat hoewel metaangas 28 keer meer hitte as koolstofdioksied kan vasvang, dié gas se atmosferiese leeftyd slegs tien jaar is terwyl koolstofdioksied se leeftyd 1 000 jaar is. Oor die verloop van tien jaar word metaangas deur ón proses van hidroksie-oksidasie weer deur plante geabsorbeer, in sellulose omskep en weer deur diere gevreet. In konteks word daar 558 miljoen ton metaangas jaarliks in die wêreld geproduseer waarvan 188 miljoen ton van landbou afkomstig is. Bykans hierdie totale hoeveelheid, 548 miljoen ton, word jaarliks deur die oksidasieproses afgebreek. Dit beteken dat die rooivleisbedryf nie nuwe kweekhuisgasse tot die atmosfeer toevoeg nie maar eerder net bestaande gasse hersirkuleer.

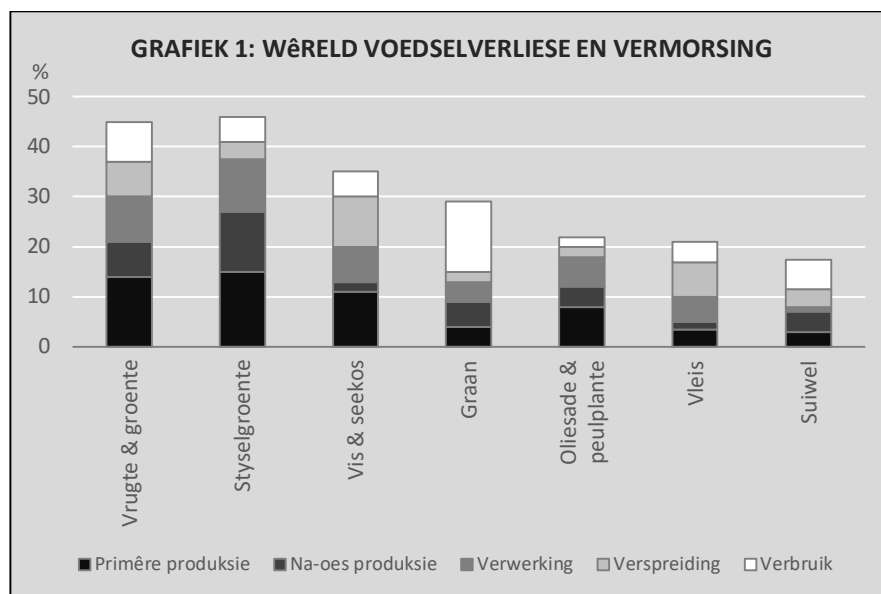
Mitloehner voer verder aan dat daar ón wesentlike vergelykingsfout in die FAO se verslag is. Dit vergelyk op ón misleidende wyse die volle lewensiklus van rooivleis se kweekhuisgasvrystellings met slegs die uitlaatgasse van die vervoersektor. Hierdie onderskatting oorbeklemtoon die kweekhuiseffek van lewende hawe. In ón onderhoud met die BBC het een van die opstellers van die FAO-verslag, Pierre Gerber, Mitloehner se se kritiek aanvaar en gesê: *"I must say honestly that he has a point - we factored in everything for meat emissions, and we didn't do the same thing with transport, we just used the figure from the Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)..."*.

Die IPCC erken vervolgens self ook dat hoewel ón volle lewensiklus die mees sistematiese en omvattende metode sou wees om enige bedryf se omgewingsimpak mee te bepaal, bestaan daar geen lewensiklusbenadering vir die vervoersector op ón globale vlak nie omdat daar bloot nie voldoende inligting hieroor beskikbaar is nie. Verskeie studies, ingesluit dié van die IPCC, toon wel dat die vervoersector se kweekhuisgasvrystellings aansienlik verhoog wanneer die lewensiklus van brandstof- en voertuigvervaardiging en die vernietiging van uitgediende voertuie ook in berekening geneem word. Ten spyte hiervan kan die doodsklok wat die FAO-verslag vir die rooivleisbedryf gelui het nie ontlui word nie en weergalm die gebeier daarvan voort, soos byvoorbeeld in die Lancet-verslag.

Dr Sara Place, senior direkteur van volhoubare vleisproduksie by die *National Cattlemen's Beef Association (NCBA)*, sluit tot ón mate by dr Mitloehner aan en beweer dat wanneer dit by die rooivleisbedryf kom, die regte syfers gerieflikheidshalwe geïgnoreer word. Sy beweer dat lewende hawe, met verwysing na ón nuwe studie van die FAO, in wese netto bydraers tot die wêreld se proteïnebronne is en nie in kompetisie met die mens is vir daardie proteïnebronne nie. Sy is daarvan oortuig dat ón gesonde en volhoubare voedselstelsel ewe veel van plante én diere afhanklik is. ón Voedselstelsel wat lewende hawe uitskakel sal op die korttermyn wêreldwye kweekhuisgasvrystellings met 0.36% verminder maar dit sal volgens haar terselfdertyd die balans van voedsel se ekonsisteem wesentlik versteur én ook die mensdom van belangrike voedingswaarde ontnem. Sy grond haar stelling op die feit dat herkouers ón belangrike rol speel om oneetbare plantmateriaal en onbenutte oesreste of graansifsels na hoë kwaliteit proteïne vir menslike gebruik op te gradeer. Op dié manier produseer lewende hawe 19% meer eetbare proteïne as wat hulle self gebruik. Place voer ook aan dat 85% van die wêreld se beweibare grond wat deur lewende hawe benut word nie vir akkerbou geskik is nie maar met behulp van lewende hawe wel deel van die voedselstelsel gemaak word.

Vermorsing

Die FAO is van mening dat 1.3 miljard ton se voedsel wat vir menslike gebruik geproduseer word elke jaar weens verliese en vermorsing verlore gaan. Grafiek 1 toon aan dat dit op elke plek in die voedselstelsel plaasvind.

Bron: FAO

Volgens Grafiek 1 gaan 45% van geproduseerde vrugte en groente, 46% van geproduseerde styselgroente en 30% van geproduseerde graan verlore weens verliese of vermorsing. Daar gaan slegs 21% van vleisprodukte en 17% van suiwelprodukte verlore. Die verliese en vermorsing van plantaardige voedsel is dus aansienlik meer as dié van dierlike voedselprodukte. Afval en kompostering beloop volgens die *Department of Atmospheric Sciences, University of Illinois, Urbana* 17% van die wêreld se totale metaangasvrystellings. Plantaardige voedsel lewer dus ón wesentlike bydrae tot hierdie vrystellings.

Voedingswaarde

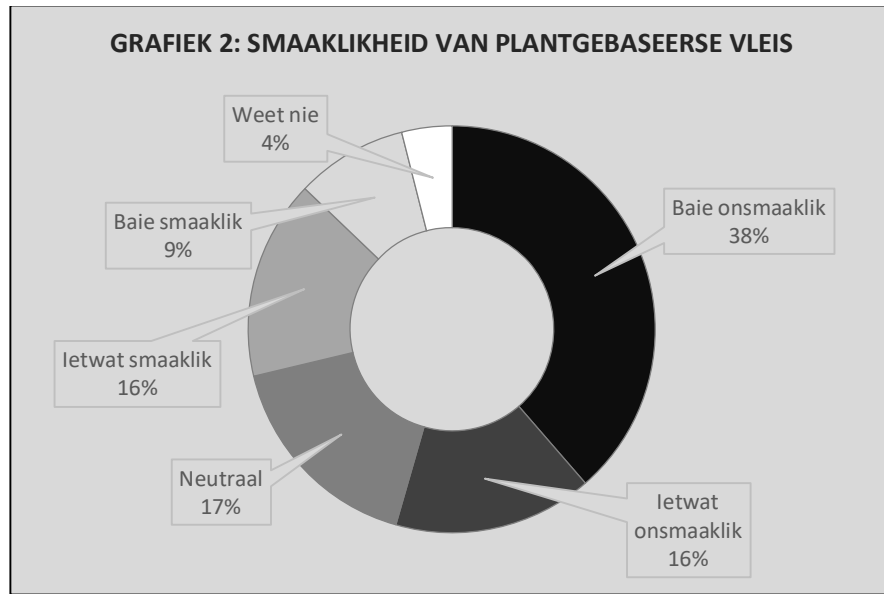
In hulle boek: *Sacred Cow: The Case for (Better) Meat*, voer Diana Rodgers en Robb Wolf aan dat ón dieet per slot van sake ón persoonlike keuse is en kan dit gevolglik nie op grond van Eurosentryse aannames tot ón eenvormige wêreldwye spyskaart gekolonialiseer word nie. Plante het vir die duur van die mens se bestaan ón belangrike deel van sy dieet uitgemaak maar op hul eie is daar tekortkominge wat nie aan die mens se volledige voedingsbehoefte kan voldoen nie. Daar is gevolglik meer as voldoende wetenskaplike bewyse dat daar ón hoë risiko is en bevestigde gevalle voorkom van voedingstekorte in diëte wat net op plantaardige voedsel geskoei is.

Ten spyte hiervan is ón klein vegan-elite desperaat besig om die res van die wêreld se bevolking daarvan te probeer oortuig dat die produksie van lewende hawe ón destruktiewe uitwerking op die mens én die planeet se gesondheid het. Die agenda daaragter is waarskynlik die vegan voedselmark wat na bewering teen 10% per jaar groei en US\$24.3 miljard teen 2026 kan bereik. Sulke syfers trek die aandag van voedselverwerkers en skep die geleentheid om meer waarde tot goedkoop roumateriaal te voeg onder die maklik verhandelbare etiket van ón gesonder leefwyse. Dit is net geriefliker om plantgebaseerde bestanddele in die wêreldwye kommoditeitsmarkte te koop waar aanbiedings groot is en pryse ten koste van die boer gemanipuleer kan word. Gevolglik raak dit al hoe duideliker dat die agenda gebaseer is op propoganda waarin rooivleis eenvoudig nie in ón perfekte dieet pas nie. Die vegan-debat word dus doelbewus binne politieke programme gekoöpteer met die doel om kleinskaalse tradisionele veeboerdery met grootskaalse industriële graanboerdery te vervang sodat multinasionale voedselverwerkers die vleismark met fopvleis kan manipuleer.

In die oorbevolkte en hoogs geïndustrialiseerde Wes-Europa en Noord-Amerika mag dit lyk of dit ón geringe prys is om ter wile van die planeet se gesondheid te betaal maar elders is dit ón ander storie. In byvoorbeeld Indië en Afrika bied dierlike proteïene die deurslaggewende lewenslyn in diëte wat andersins arm aan voedingswaarde is in gebiede waar die landboupotensiaal ook baie laag is. Lewende hawe speel gevolglik ón fundamentele rol om ón mate van voedselsekuriteit in groot dele van die wêreld te bied.

Verbruikersvertroue

Na raming is daar ongeveer 75 miljoen vegans in die wêreld. Dit is 0.1% van die wêreld se bevolking en behoort klaar ón aanduiding te wees oor die gewildheid van plantgebaseerde vleis. Die Britse publikasie, *The Grocer*, het in ón ondersoek bevind dat daar vraagtekens is oor die aanvaarbaarheid van sulke produkte. Grafiek 2 toon aan dat 38% van die ondervraagdes plantgebaseerde vleis as baie onsmaaklik ervaar het terwyl 16% dit ietwat onsmaaklik gevind het. Nog 17% was neutraal terwyl slegs 9% dit baie smaaklik gevind het.

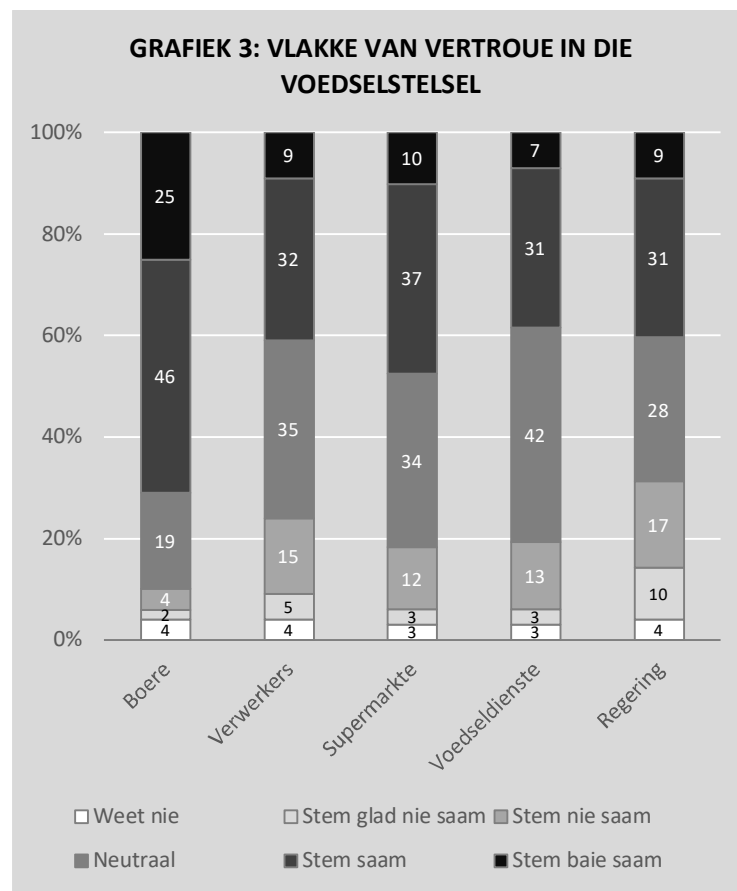

Bron: YouGov/AHDB

Die *Agriculture and Horticulture Development Board* in die Verenigde Koninkryk meen dat landbou voor  n groot uitdaging staan om aan  n uiteenlopende reeks behoeftes en verwagtinge van die verbruiker te voldoen. Dit noodsaak deurlopende aanpassings aan landboupraktyke om die vertroue van verbruikers te behou. Die vraag is dus of boere daarin slaag?

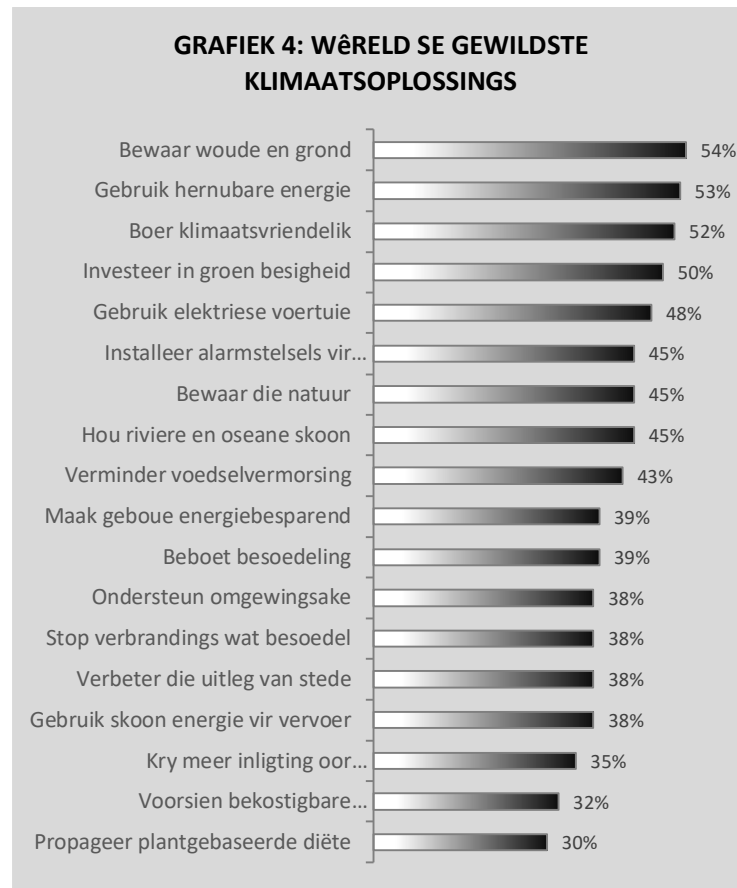
Grafiek 3 toon aan dat 25% van  n Britse steekproef van verbruikers  baie saamstem  dat boere vertrou kan word in soverre dit voedselproduksie aanbetref. Daar was ook 46% van die ondervraagdes wat  saamstem  met die stelling. Van die steekproef het 19% aangedui hulle  stem nie saam  nie terwyl 2%  glad nie saamstem  nie.

Ten opsigte van voedselverwerkers het 35% daarenteen aangedui hulle  nie saam stem  dat voedselverwerkers in die voedselstelsel vertrou kan word terwyl 15%  glad nie saamgestem  het nie. Wat supermarkte aanbetref het 10% ges  hulle  stem baie saam  dat hulle vertrou kan word in die voedselstelsel terwyl 37% aangedui het hulle  stem saam . Die verbruiker se sentiment ten opsigte van wie hy in die voedselstelsel vertrou lê dus oorweldigend by boere en dan by supermarkte terwyl hulle redelik skepties teenoor voedselverwerkers staan.

Bron: AHDB/Blue Marble

Met 1.2 miljoen respondente is die Verenigde Nasies se *Peoples' Climate Vote* die grootste opname wat nog die openbare mening oor klimaatsverandering getoets het. Dié opname het oor 50 lande gestrek waarvan die totale inwoners 56% van die wêreldbevolking uitmaak. Vrae is in 17 tale gevoer en die respondente het alle geslagte, ouderdomme en opleidingsvlakke verteenwoordig.

Bron: United Nations Development Programme

Deelnemers moes vrae oor klimaatkrisisse in ses onderafdelings beantwoord naamlik energie, ekonomie, vervoer, landbou en voedsel, beskerming van mense en die natuur self en ook aandui in watter opsigte hulle voel hulle regerings by beleid betrokke moet raak. 64% van die deelnemers het gemeen dat klimaatverandering *ón* krisis is en duidelik verwag dat hulle regerings hulle beleid in dié verband moet opskerp. Vier aspekte het na vore getree as die gewildste oplossings vir die klimaatkrisis naamlik *Investeer in groen besigheid* (50%), *Boer klimaatvriendelik* (52%), *Gebruik hernubare energie* (53%) en *Bewaar woude en grond* (54%). *Propageer plantgebaseerde diëte* (30%) was die ongewildste opsie wat deur die deelnemers as die vernaamste beleid aangevoer is om die klimaatkrisis af te weer.

Die uitslag

Die anti-vleis kruistogte gaan nie gou ophou nie. Dit word bevestig deur onder andere wêreldwye agressiewe veldtogte soos “*Veganuary*” en “*Meatless Monday*” waardeur *ón* baie klein minderheid vir die res van die wêreld wil voorskryf wat hulle moet eet en wat nie. Tog bevestig vertrouens- en klimaatopinies dat die verbruiker hom waarskynlik nie laat intimideer nie en rooivleis uit eie keuse steeds *ón* groot deel van sy stapelvoedsel sal maak.

Daar is nie *ón* plaasvervanger vir rooivleis nie. Daar kan hoogstens *ón* afgewaterde alternatief aangebied word en al die praatjies oor eenvormige plantgebaseerde diëte vir die wêreld is in wese *ón* poging om die voedselmark te beheer en te versteur. Dit is net makliker vir groot voedselverwerkers as hulle die politieke retoriek kan manipuleer om namens die mensdom te besluit wat ons moet eet. Die skep van *ón* negatiewe persepsie rondom lewende hawe pas dus

baie gerieflik in 'n sosiale reddingskultuurò waarmee die planeet ten koste van rooivleis gered kan word.

'n Wêreldwye plantgebaseerde dieet mag dalk die kweekhuisgasse verminder maar so ook kan 'n effektiewe lewende hawe produksiestelsel. Die superieure voorskriftelikheid oor wat in ons borde bedien moet word bring die mensdom uiteindelik nêrens nie en verstedelike sosiale advies aan boere oor watter produksiestelsel die beste vir die planeet is, is nie die oplossing nie. Die wêreld se groeiende bevolking benodig 'n vrye keuse van deurlopende, bekostigbare en voedsame produkte, hetsy plant- of dieragtig. Die groter geleentheid lê daarin om die voedselstelsel se volhoubaarheid tot voordeel van die bevolking te verbeter deur middel van grondgesondheid, dierewelsyn, minder gasvrystellings en meer koolstofvasleggings, sonder 'n kompromie in voedingswaarde van die mens se dieet.

Bethlehem
Junie 2021

BRONNE:

FAO. *Livestock's long shadow: Environmental issues and options*. 2006.

Flynn, C & Yamasumi, E. *Peoples climate vote*. United Nations Development Programme (UNDP). February 2020.

Haspel, T. *Vegetarian or omnivore: The environmental implications of diet*. March 2014.

Leroy, F & Cohen, M. *The dark side of plant-based food – it's more about money than you may think*. December 2019.

Mottet, A & Steinfeld, H. *Cars or livestock: which contribute more to climate change?* FAO. September 2018.

Stannard, S. *Consumer focus: The rise of plant-based food products and implications for meat and dairy*. Consumer Insights. July 2018.

Stannard, S & Randall G. *Trust, transparency and traceability in agriculture: The consumer perspective*. Consumer Insights. July 2018.

Place, S. *Latest study confirms an animal-free food system is not holistically sustainable*. March 2018.

The EAT-Lancet report on how to transform the global food system - Stockholm Resilience Centre. 2019.